

УДК 378.147.091.33:81'243

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-12\(42\)-1658-1673](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-12(42)-1658-1673)

Зеленська Олена Піменівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов і культури фахового мовлення, Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0002-7128-8262>

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕЛІНГВІСТИЧНІЙ АСПІРАНТУРІ (АД'ЮНКТУРІ)

Анотація. У статті досліджуються основні soft skills, формуванню яких сприяє навчання іноземної мови аспірантів (ад'юнктів) у немовній аспірантурі та які здатні здійснювати вплив на їхню професійну діяльність, кар'єрну успішність і взаємовідносини з іншими людьми в різних соціальних ситуаціях. Актуальність дослідження визначається сучасними тенденціями розвитку системи освіти. В процесі роботи здійснений контент-аналіз концепту soft skills, аналіз відповідної темі літератури та вивчені вимоги до сучасних фахівців щодо володіння ними soft skills. Підкреслено, що сучасним фахівцям потрібно володіти не лише професійними компетенціями, але й soft skills, пов'язаними з міжособистісними взаємовідносинами, комунікацією та організаційно-аналітичними процесами, які визначають успішність здійснення навчальної та професійної діяльності, є основою для результативного професійного зростання та розвитку кар'єри. Наголошується, що soft skills є уніфікованими та актуальними щодо різних галузей знань, зокрема і щодо навчання іноземної мови, яка має великі можливості в цьому плані, володіє великим психолого-педагогічним потенціалом, оскільки передбачає багатогранний особистісний саморозвиток аспірантів (ад'юнктів). Охарактеризовано очікувані комунікативні мовленнєві компетентності. Беручи до уваги цілі навчання аспірантів (ад'юнктів), мету навчання іноземної мови в аспірантурі (ад'юнктурі) та формування комунікативних мовленнєвих компетентностей, визначено, що основними soft skills є спілкування, критичне мислення, співробітництво та креативність. Інші soft skills (робота в команді, відповідальність, навички вирішення проблем, цілеспрямованість тощо) так чи інакше пов'язані з цими чотирма. Визначено методи, прийоми і форми роботи в процесі навчання аспірантів (ад'юнктів) іноземної мови (обговорення проблем, аналіз ситуацій, дискусії, проектна робота, презентації, рольові та ділові ігри, участь у конференціях, підготовка статті іноземною мовою до друку), що сприяють розвитку soft skills, підвищенню ефективності та мотивації навчання.

Ключові слова: soft skills, іноземна мова, аспірант (ад'юнкт), спілкування, критичне мислення, співробітництво, креативність.

Zelenska Olena Pimenivna Doctor of Pedagogy, Full Professor, Professor of the Department of Foreign Languages and Professional Communication, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, <https://orcid.org/0000-0002-7128-8262>

SOFT SKILLS FORMATION BY MEANS OF A FOREIGN LANGUAGE DURING A NON-LINGUISTIC POST-GRADUATE COURSE

Abstract. The article deals with the basic soft skills that the post-graduates taking the non-linguistic post-graduate course form and develop while mastering a foreign language, and which can influence their professional activity, career success and interrelations with other people in various social situations. The topicality of the research is determined by the modern tendencies of the education system development. The content-analysis of the concept of the soft skills, and the analysis of the relevant literature are carried out, and the demands to the modern specialists concerning their possession of the soft skills are analyzed. It is underlined that the modern specialists should have not only the professional competences, but the soft skills as well, which are connected with the interpersonal relationships, communication, organizational and analytical processes, that determine the success of carrying out the academic and professional activity, are the basis for the resultative professional growth and career development. It is emphasized that the soft skills are unified and actual concerning the various branches of knowledge, and the foreign language has the great possibilities in this aspect, psychological and pedagogical potential, because it foresees the many-faceted personal self-development of the post-graduates. It is determined taking into consideration the aims of the post-graduate course, the aim of teaching a foreign language to the post-graduates and the formation of the communicative language skills that the basic soft skills are communication, critical thinking, collaboration and creativity. The other soft skills (team work, responsibility, solving the problems, purposefulness, etc.) are somehow related to these ones. The methods, techniques, and forms of work in the process of teaching the foreign language to the post-graduates (discussion, analysis of the situations, presentations, role games, participation in the conferences, preparation of the articles, etc.), which help to develop the soft skills, increase the efficiency and motivation of learning, are considered.

Keywords: soft skills, foreign language, post-graduate, communication, critical thinking, collaboration, creativity.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується глибокими змінами в усіх сферах життя, зокрема у системі освіти, її

змісті, засобах і методах навчання, управлінських механізмах, системі оцінювання якості освіти. Сьогодні випускники повинні поєднувати міждисциплінарні та інноваційні знання і компетенції з сучасними спеціальними знаннями в певній предметній галузі, щоб відповідати ширшим запитам суспільства і ринку праці. Вища освіта спрямована на підготовку висококваліфікованих кадрів у всіх основних напрямках суспільно корисної діяльності у відповідності з потребами суспільства і держави, забезпечення потреб особистості в інтелектуальному, культурному і моральному розвитку, поглиблення і розширення освіти, науково-педагогічної кваліфікації. Сучасне суспільство потребуватиме інтелектуально розвиненої мобільної особистості, здатної до самоосвіти, самовдосконалення, що передбачає володіння ґрунтовними знаннями [1]. Сучасна гуманістична парадигма освіти орієнтується на виховання людини як суб'єкта життя, що має потребу в саморозвитку. Всі люди від природи наділені здатністю до навчання, але навчання може призвести до досягнення суттєвих результатів тільки в тому випадку, якщо воно має особистісну значущість для того, хто навчається, і ця особистість бере активну участь у навчальному процесі [2]. У даний час спостерігається підвищений інтерес до розвитку ринку освітніх послуг зі сторони держави, місцевих адміністрацій, які потребують кадрове поповнення, а також окремих людей, які бажають отримати знання, що забезпечують гарантоване працевлаштування. Університет як заклад вищої освіти не може існувати без науки, і освіта повинна опиратися на наукові дослідження. Вища школа покликана формувати інтелект нації. Від цього залежить її майбутнє [3]. Аспірантура в новій системі вищої освіти розглядається як третій освітньо-науковий ступінь вищої освіти для підготовки кадрів вищої кваліфікації, що повинен відповідати умовам розвитку суспільства та цілями якого є підготовка фахівців, які за час навчання в аспірантурі змогли оволодіти унікальними професійними, дослідницькими, аналітичними, комунікативними компетенціями, тому кінцева мета освітнього процесу є не тільки систематична цілеспрямована науково-дослідна робота аспірантів (ад'юнктів), підготовка та успішний захист кандидатської дисертації або отримання наукового ступеня «доктор філософії», але й акцент на особистісний розвиток аспіранта (ад'юнкта), створення умов для реалізації його дослідницького потенціалу [4, с. 823]. Вчений ступінь є показником найвищого рівня кваліфікації у володінні професійними компетенціями в предметній галузі, а також ознакою високого рівня загальнокультурних компетенцій. Проте, в сучасних реаліях фахівцям необхідно ефективно адаптуватися до різних умов життя і діяльності, що постійно змінюються, володіти не лише професійними компетенціями, але й soft skills, пов'язаними з міжособистісними взаємовідносинами, комунікацією та організаційно-аналітичними процесами, які визначають успішність здійснення навчальної та професійної діяльності, є основою для результативного професійного

зростання та розвитку кар'єри. Результати дослідження, проведеного Гарвардським університетом, свідчать про те, що успіх у професійній сфері залежить на 75-85% від рівня розвитку soft skills і на 15-25% від рівня розвитку hard skills [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання soft skills почалося в середині 70-их років ХХ століття. Різними аспектами цієї проблеми (здатність випускників задовольняти потреби роботодавців, важливість soft skills для успішної кар'єри, освітні очікування студентів, наукові дослідження в галузі вищої освіти в рамках змін в управлінні освітою, економіки, запровадження soft skills у програми вищої професійної освіти, формування soft skills окремими дисциплінами, національний досвід формування soft skills тощо) займалися такі науковці, як Л. Абашкіна, С. Бацунов, О. Глазунова, З. Діденко, Л. Іванова, О. Івоніна, К. Коваль, А. Комишан, О. Кравець, Л. Скорнякова, О. Сосницька, Н. Стеценко, Н. Тілкіна, Н. Філатова, В. Фурман, Н. Шерстюк, J. Andrews, E. Chell, B. Cimatti, M. Cinque, E. Dall'Amico, D. Deming, St. Gibb, J. Heckman, L. Lamri та інші. Проте, ця проблема продовжує бути актуальною та важливою в наш час, оскільки існує низка питань, що ще не були предметом системного та комплексного розгляду та аналізу, зокрема фактори та алгоритм формування soft skills, обґрунтування основних критеріїв і компонентів необхідних професійно-особистісних якостей аспірантів на заняттях з іноземної мови, важливість обґрунтування поняття soft skills у контексті іншомовної підготовки аспірантів, розробка ефективних методик і технологій їх формування в рамках іншомовної підготовки аспірантів тощо, тому що іноземна мова має широкі можливості удосконалення soft skills, значний гуманітарний загальнорозвиваючий потенціал, пов'язаний з розвитком пізнавальних, соціально-психологічних і творчих якостей особистості, методи навчання, що сприяють формуванню критичного мислення, створюють основу для спільної практичної діяльності, а ресурси іншомовної підготовки дозволяють розробляти і застосовувати нові ефективні методи впливу на особистісний розвиток аспірантів.

Мета статті – визначити основні soft skills, формуванню яких сприяє навчання іноземної мови аспірантів (ад'юнктів) у немовній аспірантурі та які здатні здійснювати вплив на їхню професійну діяльність, кар'єрну успішність і взаємовідносини з іншими людьми в різних соціальних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Для визначення змісту поняття soft skills, факторів, що впливають на процес їх формування та удосконалення, полі soft skills у системі іншомовної підготовки аспірантів у немовній аспірантурі варто нагадати суть цих дидактичних концептів, що мають суттєве значення для методики навчання іноземної мови.

Навички як результат навчання – це здатність повторення певних дій і виконання задач, сформованих на основі минулого досвіду, його рефлексії та

багаторазового повторення. На думку G. Claxton, A. Costa, B. Kallick, навички – це вміння оволодівати важкоконтрольованими діями [6].

Не існує єдиного переліку або класифікації *soft skills*. Вище було зазначено, що питання формування *soft skills* привертає до себе велику увагу науковців, які по-різному тлумачать цей термін. Так, К. Коваль вважає, що *soft skills* – це соціологічний термін, який належить до емоційного інтелекту, тобто особистих характеристик. За Н. Длугуновичем, *soft skills* – навички, які неможливо відстежити наочно. О. Сосницька і С. Бацунов визначають *soft skills* як уніфіковані навички та особистісні якості, що підвищують ефективність роботи і взаємодії з іншими людьми, а саме: управління розвитком, грамотне використання свого часу, вміння переконувати тощо. О. Івоніна переконана, що *soft skills* є соціально-трудовою характеристикою сукупності знань, умінь, навичок і мотиваційних характеристик працівника у сфері взаємодії між людьми, вміння грамотно керувати своїм часом, вміння переконувати, вести переговори, лідерство, емоційний інтелект. S. Vasanthakumari говорить про *soft skills* як про сукупність особистих якостей, звичок, ставлення до соціальних уподобань, які допомагають стати хорошим працівником і добре себе почувати серед інших людей. S. Briggs під терміном *soft skills* має на увазі динамічне поєднання когнітивних та метакогнітивних навичок, міжособистісних, інтелектуальних і практичних навичок та етичних цінностей, що допомагають людям адаптуватися та поводитися позитивно, ефективно вирішувати проблеми свого професійного та повсякденного життя. Низка науковців J. Andrews, H. Higson, E. Chell, St. Gibb, T. Kauts зазначають, що термін *soft skills* охоплює такі компетенції, як комунікативні навички, лідерство, здатність працювати в команді, критичне мислення та емоційний інтелект, що важливо не лише для професійного успіху, але й особистісного розвитку та адаптації до умов сучасного світу, який швидко змінюється. L. Lippman, R. Ryberg, R. Carney, K. Moore визначають *soft skills* як набір комунікативних і соціальних навичок, характеру особистості, світогляду, способу мислення, професійної приналежності, емоційного інтелекту, в цілому, набір тих навичок, які дозволяють людям орієнтуватися в суспільстві, взаємодіяти з навколишніми і досягати своїх професійних цілей. Як бачимо, не існує єдиного уніфікованого визначення терміна *soft skills*, проте вони мають дещо спільне, оскільки *soft skills* передбачають реалізацію комунікативних і особистісних компетенцій, когнітивних, міжособистісних, інтелектуальних навичок, що сприяють підвищенню ефективності професійної діяльності фахівців, вмінню знаходити спільну мову з іншими людьми тощо, а, за словами Л. Абашкіна, це ті людські якості, без яких навіть найкращий професіонал не зможе досягнути хорошого результату.

Щодо перекладу терміна *soft skills*, то тут також немає єдиної думки, оскільки цей термін перекладається різними авторами по-різному. Можна

зустріти такі варіанти перекладу, як «м'які навички», «гнучкі навички», «надпрофесійні навички», «базові навички», «міжпредметні навички», «надпредметні навички», «неакадемічні навички», «соціальні навички» тощо. Найчастіше зустрічається переклад «м'які навички» чи «гнучкі навички», проте ці терміни також не є універсальними. Переклад терміна *soft skills*, на нашу думку, залежить від того, як науковець розуміє та тлумачить цей концепт. У своїй праці послуговуємося терміном *soft skills*. Цей термін широко використовується в міжнародній науковій і професійній літературі для позначення сукупності надпрофесійних і пізнавальних навичок, компетенцій, моделей поведінки, установок і особистісних якостей, що охоплюють комунікативні, когнітивні, управлінські, соціальні компоненти, пов'язані з особистісним розвитком та продуктивною взаємодією в професійній сфері та різних соціальних контекстах, орієнтацією в своєму середовищі, ефективною працею та досягненням своїх цілей.

Автори також по-різному класифікують і виділяють найважливіші, з їхньої точки зору, *soft skills*. Наприклад, деякі говорять лише про п'ять *soft skills*, до яких відносять соціальні навички, навички спілкування, навички критичного мислення, внутрішньоособистісні навички самоконтроль та позитивну самооцінку (L. Lippman, R. Ryberg, R. Carney, K. Moore). Інші акцентують увагу лише на чотирьох – креативність, комунікативність, кооперативність, критичність (Т. Ануфрієва), або комунікація, креативне мислення, критичне мислення, командна робота (P. Griffit). Щодо класифікації, то можна зустріти дванадцять груп *soft skills*, до яких відносяться комунікативні навички, навички мислення на робочому місці, вирішення конфліктів і перемовини, навички командної роботи і співробітництва, навички керування стресом, професіоналізм на робочому місці, навички підвищення продуктивності на робочому місці, навички етикету на робочому місці, навички культурної та соціальної відкритості на робочому місці, навички планування та організації, навички саморозвитку, навички соціального інтелекту (J. Mahasneh, W. Thabet). К. Коваль виділяє три типи: індивідуальні (властивість приймати рішення, позитивне мислення та оптимізм), комунікативні (підготовка презентацій, взаємодія з різними типами людей) та управлінські (гра в команді, здатність об'єднувати та мотивувати команду). Н. Длугунович зосереджується на особистій ефективності, комунікативних, управлінських, стратегічних навичках. Виділяють також особистісні професійні *soft skills* і міжособистісні професійні *soft skills* (С. Меньшеніна, П. Лабзина), а також зовнішні (лідерство, вміння працювати в команді, стресостійкість, управління конфліктами, міжособистісне спілкування, прийняття рішень, адаптивність) та внутрішні *soft skills* (критичне мислення, керування часом, здатність до саморозвитку, емоційний інтелект, креативність) (О. Ситник). Також розрізняють такі групи, як базові комунікативні навички (здатність перекону-

вати, аргументувати, працювати в команді, вести перемовини, вести ділову переписку, проводити презентації), self-менеджмент (вміння керувати емоціями, знати, як поводитися в стресових ситуаціях, вміння планувати та визначати мету, вміння ефективно використовувати свій час, контролювати свій емоційний стан), навички інтелектуального мислення (пошук та аналіз інформації, креативне, логічне мислення, грамотно приймати рішення), форсайт-управління (постановка задач, управління проектами, вмотивованість, контроль, вихід на зворотній зв'язок) (А. Карпова). Кількість і суть soft skills може біти різною в різних освітніх системах. Серед навичок ХХІ століття називають навички спільної роботи, комунікації, творчого підходу, критичного мислення та професійної етики [7]. Навички в ХХІ столітті також називають навичками 4 С's: creative thinking (креативність), collaborating (співробітництво), communicating (спілкування), critical thinking (критичне мислення). Кількість і суть soft skills може біти різною в різних освітніх системах.

На нашу думку, до перерахованих soft skills можна додати ще й інші, наприклад, ініціативність, відповідальність, переконливість, лідерство, рішучість тощо. Всі вони практично стосуються особистісних якостей, що сприяють ефективній професійній діяльності та взаємодії в різних соціальних контекстах. Науковці доходять висновку, що в більшості випадків люди використовують однакові навички [8]. Тут важливо підкреслити, що soft skills на відміну від hard skills є уніфікованими та актуальними щодо різних галузей знань, зокрема і щодо навчання іноземної мови, яка має великі можливості в цьому плані, володіє великим психолого-педагогічним потенціалом, оскільки передбачає багатогранний особистісний саморозвиток аспірантів (ад'юнктів), і в цьому іноземна мова має явну перевагу, тому що в аспірантів (ад'юнктів) буде прагнення отримувати новий досвід, удосконалюватися, мати перспективні цілі, аналізувати результати своєї діяльності з метою її поліпшення, сприяє розвитку критичного мислення та емоційного інтелекту. Крім того, іноземна мова має низку переваг, до яких можна віднести її комунікативну спрямованість, розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письмо, аудіювання), використання різних форм роботи (індивідуальна, парна, групова, командна), застосування різноманітних методів навчання (ділові ігри, рольові ігри, круглі столи, дискусії, монологи, діалоги, полілоги, проектний метод, творчі роботи тощо), опрацювання професійних, політичних, культурних, соціальних, академічних тощо тематичних блоків, можливість проводити заняття в онлайн і в оффлайн режимах, використання унаочнення, різноманітних технічних засобів, новітніх інформаційно-комунікативних технологій, можливості використання міжпредметних зв'язків.

Аналізуючи формування soft skills у процесі навчання аспірантів (ад'юнктів) іноземної мови, необхідно брати до уваги той факт, що вони вже вивчали

іноземну мову у середньому та вищому навчальних закладах, тому в них уже є сформовані певні *soft skills* (наприклад, у середній школі це може бути спілкування, командна робота, презентації, ініціативність, відповідальність, а у вищій школі додаються самомотивація, лідерство, рішучість, критичне та аналітичне мислення, цілеспрямованість і самоорганізація) і в деяких випадках можна лише говорити про їх удосконалення. Розвиток *soft skills* у процесі навчання аспірантів (ад'юнктів) іноземної мови уможлиблює акцентувати увагу на розвиток особистісних навичок, ефективно застосовувати особистісно орієнтований підхід, готувати аспірантів (ад'юнктів) до успішної адаптації в різних сферах міжнародного, наукового, інформаційного, культурного, соціального середовища, обмінюватися професійною, науковою та дослідницькою інформацією.

Аспірантура (ад'юнктура) у Львівському державному університеті внутрішніх справ має на меті підготовку висококваліфікованого, конкурентоспроможного, інтегрованого у національний, європейський і світовий освітньо-науковий простір фахівця, здатного до самостійної науково-дослідницької, науково-педагогічної, проектної та управлінської роботи у закладах вищої освіти і наукових установах, у системі освіти дорослих, а також практичної діяльності в органах державної влади і місцевого самоврядування, підприємствах, установах та організаціях. Цілі навчання аспірантів (ад'юнктів) передбачають набуття здобувачами здатностей продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні теоретичні та практичні проблеми у галузі зокрема права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення [9]. На основі цього можна зробити висновок, що в аспірантів (ад'юнктів) необхідно удосконалювати, або може й формувати низку *soft skills*, щоб задовольнити всі аспекти підготовки науковця: соціально-комунікативні навички (комунікативні навички, командна робота, лідерство, презентації тощо); когнітивні навички (критичне та аналітичне мислення, креативність, вміння вирішувати складні завдання, інформаційні навички, інноваційне мислення тощо); управлінські навички (планування, цілепокладання, розуміння та вирішення проблем людей, вміння працювати в умовах багатозадачності тощо); особистісні навички (толерантність, емпатія, мотивація, оптимізм, співчуття, адаптивність тощо).

Тому, враховуючи вищезазначене, метою курсу іноземної мови для здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти – доктора філософії є формування іншомовної професійно спрямованої комунікативної компетенції, що дозволяє їм інтегруватися в міжнародне професійне середовище і використовувати професійну іноземну мову як засіб міжкультурного і професійного спілкування та здійснювати професійну діяльність і професійно орієнтовану

наукову комунікацію з опорою на іноземну мову. Навчання іноземної мови повинно концентруватися на вдосконаленні навчання видів мовленнєвої діяльності, що зводиться до формування комунікативної мовленнєвої компетенції в цих видах, яка складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної, прагматичної, професійної, когнітивної компетенції. Цілі навчання іноземної мови: практична, виховна, загальноосвітня, розвиваюча, стратегічна.

Очікувані комунікативні мовленнєві компетенції:

- здатність до формування іншомовної професійно спрямованої комунікативної компетенції, що дозволяє інтегруватися в міжнародне професійне середовище і використовувати професійну іноземну мову як засіб міжкультурного і професійного спілкування;
- здатність до оволодіння іноземною мовою як засобом отримання, розширення та поглиблення знань з фаху, використання її в практичних цілях для потреб свого фаху, тобто як засобом самостійного підвищення своєї кваліфікації;
- здатність до розуміння, мовлення та текстотворення іноземною мовою з використанням професійної лексики, фразеології, стилістики та риторичних стратегій, до удосконалення навичок і вмінь з усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, мовлення, аудіювання та письма);
- здатність використовувати в професійній та пізнавальній діяльності базові знання з іноземної мови для усвідомлення суті інформації в сучасному суспільстві, орієнтуватися в основних інформаційних процесах;
- здатність засобами іноземної мови самостійно набувати та використовувати в практичній діяльності нові знання та вміння, розширювати та поглиблювати свій науковий світогляд;
- здатність використовувати знання іноземної мови для розробки та здійснення соціально значущих наукових проєктів;
- здатність, використовуючи іноземну мову, до міждисциплінарної взаємодії та вмінню співробітничати з фахівцями інших країн у різних ситуаціях професійної комунікації, що здійснюється у формі усного та писемного спілкування іноземною мовою не тільки безпосередньо, але й за допомогою медіа засобів, для вирішення науково-дослідних і прикладних завдань;
- здатність аналізувати, синтезувати і критично осмислювати необхідну інформацію іноземною мовою професійного характеру з автентичних джерел для вирішення різних наукових і прикладних завдань;
- здатність, використовуючи іноземну мову, до аналізу, узагальнення та систематизації даних наукового дослідження на основі сучасних міждисциплінарних підходів;
- здатність використовувати в дослідженнях тематичні сітьові ресурси, бази даних, інформаційно-пошукові системи, володіння закордонними електронними бібліотеками і цифровими архівами [10].

Беручи до уваги цілі навчання аспірантів (ад'юнктів), мету навчання іноземної мови в аспірантурі (ад'юнктурі) та формування комунікативних мовленнєвих компетенцій, доходимо висновку, що основними soft skills є спілкування, критичне мислення, співробітництво та креативність. Інші soft skills (робота в команді, відповідальність, навички вирішення проблем, цілеспрямованість тощо) так чи інакше пов'язані з цими чотирма.

Навички комунікації (говоріння, аудіювання, письмо) стосуються всіх видів міжособистісного вербального та невербального спілкування та сприяють розвитку інших соціальних soft skills (міжкультурна комунікація, робота в команді, стресостійкість, вміння вести перемовини та вирішувати конфлікти, ділова етика, самопрезентація, вміння виступати перед публікою, адаптивність), оскільки в основі навчання іноземної мови є міжособистісна комунікація, а здатність взаємодіяти з іншими людьми і вирішувати завдання в межах ділового спілкування є в переліку soft skills.

Система вищої освіти покликана розвивати критичне мислення, спрямовувати аспірантів (ад'юнктів) на оволодіння творчими способами вирішення проблем, на самоосвіту. Формування глобального інформаційного простору та збільшення обсягу інформації, зокрема іноземною мовою, передбачає не лише достатній рівень володіння іноземною мовою, але й здатність розуміти та критично усвідомлювати, аналізувати достовірність інформації з позицій логіки, її відповідність завданням, що необхідно вирішити, наявність вмінь ефективно працювати з цією інформацією (отримувати, зберігати, опрацьовувати, використовувати), виявляти проблеми та знаходити швидкі шляхи їх вирішення. Все це можливо, оскільки мова фіксує на кожному певному етапі розвитку пізнання людини результат, досягнутий абстрагуючою діяльністю мислення. Навчання іноземної мови вносить вклад у розвиток мислення, розвиток таких розумових операцій, як співставлення, аналіз та синтез. Мислення відіграє в мовленні іноземною мовою особливо складну та своєрідну роль, що є цілком природно [11]. Розвиток критичного мислення безпосередньо пов'язаний з формуванням і удосконаленням інших soft skills, таких як комунікативність, рішучість, переконливість, навички вирішення проблем, гнучкість та адаптивність, оскільки процес формування думки виявляє свої специфічні особливості в залежності від тих умов, в яких він здійснюється.

Крім когнітивної та інтелектуальної діяльності, емоційного інтелекту (це навчена здатність ідентифікувати, пояснювати, розуміти та виражати людські емоції здоровими та продуктивними способами, вміння керувати емоціями, адекватно поводитися в стресових ситуаціях, контролювати свій емоційний стан), вміння спілкуватися soft skills також стосуються співробітництва, способів конструктивної взаємодії з іншими людьми. Ці soft skills можна ще назвати соціальними, які допомагають людям добре ладнати з іншими людьми. Таке

співробітництво передбачає активне слухання, ефективне спілкування, довіру до інших і створення умов для виявлення довіри до себе, виявлення поваги до інших людей, іншої культури, лідерські навички, уміння співробітничати, працювати в команді та разом вирішувати поставлені завдання і вчитися в інших, адекватно реагувати на критику, вміння вирішувати конфлікти, постійно удосконалюватися, вміння визначати завдання. Групове навчання, навчання у співробітництві (cooperative learning) є однією з ефективних технологій, яка окреслює умови для активної спільної діяльності здобувачів у різних навчальних ситуаціях спілкування, що передбачає виявлення пізнавальної активності та необхідність взаємодії всередині групи для досягнення цілей спілкування [12].

Креативність виступає як здатність до вироблення нових, нестандартних рішень, а також специфічна властивість особистості, що передбачає як базову установку відкритість новому. Саме фахівці, які володіють такими навичками та можуть успішно виконувати свої функції, відрізняються високим сприйняттям, соціально-професійною мобільністю, готовністю до швидких змін знань, оволодінню навичками та вміннями, освоєнням нових сфер діяльності. Креативність тлумачиться як самобутній різновид мислення, так зване дивергентне мислення (яке розходить в різних напрямках), що допускає варіювання шляхів вирішення проблеми, приводить до неочікуваних висновків і результатів. Дивергентне мислення орієнтується не на відоме чи відповідне рішення проблеми, а проявляється тоді, коли проблема ще не розкрита та невідомий шлях її вирішення [13]. Компонентами креативності є здатність до визначення та постановки проблеми, генерування великої кількості ідей, гнучкість, оригінальність, здатність вирішувати проблеми на основі аналізу та синтезу інформації, здатність до удосконалення. Мета креативної освіти – розвиток творчих здібностей людини, надання можливості самостійної творчої діяльності і стимуляції здобувачів до здійснення індивідуальних ідей. Розвиток креативності буде успішнішим, якщо створюються відповідні умови соціального, економічного, психологічного, наукового та педагогічного характеру. В освітній площині креативний процес є ключовим, адже мобілізує увесь спектр особистості, включаючи когнітивні й емоційні здібності, і багатогранним, інтегруючи розвиток, відкриття та експериментування. ... Значущим постає середовище, яке перманентно ставить нові виклики, які потрібно долати, докладаючи немало зусиль і не лякаючись невдач [14, с. 96.]. Сформованість творчої діяльності визначається розвитком творчого мислення та інтелекту особистості.

Методика навчання іноземної мови в нелінгвістичній аспірантурі оснований на цілій низці методів, форм і прийомів, що постійно удосконалюються та розвиваються. Наведемо приклад найефективніших, на наш погляд, методик і методів, які можуть успішно застосовуватися для формування та удосконалення в аспірантів (ад'юнктів) зазначених вище soft skills.

Підготовка презентації, наприклад, певної проблеми, яку досліджує аспірант (ад'юнкт), що включає такі важливі аспекти, як передбачити потреби та очікування аудиторії, грамотний виклад матеріалу (з фонетичної, граматичної, стилістичної точки зору), щоб аудиторія відчула себе причетною до обговореної проблеми, застосування слайдів, роздаткового матеріалу, таблиць тощо. Ця форма роботи повинна ґрунтуватися на діалозі з аудиторією, на обговоренні. Тому важливо бути готовим давати відповіді на запитання, відстоювати свою точку зору, переконувати, зацікавлювати, а слухачі повинні бути готові задавати запитання по темі, виражати своє ставлення до інформації (подобається, не подобається), а також висловлювати свою згоду чи незгоду з думкою мовця, коментувати інформацію.

Метод проектів та участь у наукових конференціях іноземними мовами як форма проектної діяльності, що передбачає досягнення практичного результату завдяки детальної розробки проблеми, оформленої певним чином. Він сприяє використанню іноземної мови в практичних цілях в реальних ситуаціях, підвищує інтерес до подальшого її оволодіння, формуванню навичок критичного мислення, креативності, самостійного пошуку та аналізу інформації, висловлювання свого ставлення до теми, врахування всіх точок зору, роботі в команді, співробітництву, доброзичливого ставлення до членів команди, усунення конфліктних ситуацій, комунікації, презентації результатів роботи. Конференції розвивають діалогічне та професійне мислення, організаційні здібності, вміння використовувати новітні інформаційні технології для отримання інформації та презентації своєї інформації, оскільки конференція може поєднувати завдання проблемного, творчого та дослідницького характеру.

Кейс-технологія та аналіз ситуацій є активним, спрямованим на аспірантів (ад'юнктів) навчанням, оскільки враховує інтереси здобувачів під час оволодіння іноземною мовою, що стосуються їхньої професії, та дозволяє застосовувати знання, які вони отримали у вищій школі, та досвід, отриманий під час практичної роботи, а також формує розумові навички з опорою на іноземну мову, що являється когнітивною та комунікативною основою.

Написання іншомовних анотацій до статті, а в перспективі і до дисертації передбачає опрацювання запропонованих викладачем готових текстів анотацій, обговорення підготовлених здобувачами анотацій, під час яких розвиваються навички міркування та оцінювання. Міркування – це комунікативний намір, результатом якого є виражена в мовній формі в рамках тексту постановка проблеми, шляхи її розвитку та вирішення, щоб переконати співрозмовника в правильності вирішення проблеми, вплинути на його точку зору, ставлення і дію, враховуючи екстралінгвістичні комунікативні умови і проблемні ситуації [15].

Дискусії формують soft skills критичного мислення, комунікації, креативності, співробітництва, оскільки передбачають вміння задавати запитання, аналіз

інформації з різних точок зору, оцінку достовірності інформації, формування гіпотези, аргументацію своїх позицій, врахування думок інших мовців, узагальнення висновків, прийняття обґрунтованих рішень і формулювання суджень, оцінювання аргументів і контраргументів.

Ділові та рольові ігри уможливають розвиток soft skills, тому що моделюють різні соціокультурні ситуації, що тренують соціальні навички, посилюють мотивацію навчання іноземної мови та роблять його ефективнішим, сприяють створенню вдалої психологічної атмосфери на занятті, уможливають використання всіх своїх знань і досвіду. Рольові ігри мотивують, розвивають впевненість у собі і формують «м'які» навички [16], до яких відносимо навички діяти в певній ситуації і приймати рішення, комунікацію, спілкування з використанням ділового мовленнєвого етикету та професійної лексики, спільної роботи, співробітництва і партнерства, лідерства, критичного мислення, креативності, самостійності, самоорганізації, відповідальності, рішучості, гнучкості, адаптивності та ініціативності.

Написання статті іноземною мовою передбачає знання алгоритму написання статті, основних структурних, мовних і стилістичних особливостей статті, оволодіння навичками академічного письма, іншомовним письмовим мовленням, дотримання правил і вимог видавництва, хороше знання предмета дослідження, навички критичного аналізу наукових текстів інших авторів, критичну оцінку ефективності письмової наукової комунікації, що сприяє формуванню, розвитку та удосконаленню soft skills усної та письмової комунікації, співробітництва, критичного та аналітичного мислення, креативності, відповідальності, самомотивації, цілеспрямованості, ділової етики, вміння аналізувати велику кількість інформації, робити висновки.

Висновки. В наш час основна увага освіти, зокрема і підготовка здобувачів третього освітньо-наукового ступеня «доктор філософії», орієнтована на особистісно спрямоване навчання і розвиток самостійної творчої особистості, оскільки сучасне суспільство потребує людей соціально-активних, які творчо мислять, здатні самостійно набувати та оцінювати нові знання, робити усвідомлений вибір, приймати обґрунтовані, адекватні рішення, працювати в команді, ефективно спілкуватися з колегами, бути готовими до міжкультурної комунікації. Для задоволення цих потреб цінним є не лише формування професійних компетенцій, але й цілеспрямоване формування, розвиток і удосконалення soft skills, що є однією з цілей спеціально організованої навчальної діяльності, які стосуються низки навичок і вмінь, пов'язаних з етикою ділової та науково-професійної комунікації, а також спроможних підвищити ефективність і результативність трудової діяльності фахівця. Для особистісного розвитку аспірантів (ад'юнктів) особливе значення має навчання іноземної мови, що є не лише засобом отримання професійної та іншої інформації, але й засобом

формування навичок міжособистісного спілкування, використання міжпредметних зв'язків, розвитку творчої діяльності, критичного мислення, що дозволяє гнучко адаптуватися в сучасному світі, засобом підвищення рівня соціалізації, вміння вирішувати складні завдання, працювати в команді, оволодівати діловою етикою, бути готовими до самопрезентації. Хоча існують різні класифікації soft skills, враховуючи цілі навчання аспірантів (ад'юнктів), мету навчання іноземної мови в аспірантурі (ад'юнктурі) та формування комунікативних мовленнєвих компетенцій, можна дійти висновку, що основними soft skills є спілкування, критичне мислення, співробітництво та креативність, а інші soft skills (робота в команді, відповідальність, навички вирішення проблем, цілеспрямованість тощо) так чи інакше пов'язані з цими чотирма. Значущість soft skills, набутих у процесі засвоєння іноземної мови, виявляється в професійній, кар'єрній, конкурентній успішності аспірантів (ад'юнктів). Підготовка презентацій, метод проектів та участь у наукових конференціях, написання статті іноземною мовою, написання іншомовних анотацій до статті, кейс-технологія та аналіз ситуацій, дискусії, ділові та рольові ігри є актуальними та ефективними засобами навчання, оскільки забезпечують виконання низки завдань у сфері освітньої, навчально-пізнавальної, науково-дослідної, соціальної та професійної діяльності аспірантів (ад'юнктів), сприяють формуванню та удосконаленню soft skills.

Література:

1. Кремень В.Г. Філософія освіти XXI століття. Освіта України. 2002. 28 грудня.
2. Rogers C.R., Freiberg H.J. Freedom to Learn. New York: Maxwell Macmillan International, 1983. 406 p.
3. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти на рубежі століть. Вища освіта України. 2001. № 1. С 11-17.
4. Зеленська О.П. Роль і місце лінгвокраїнознавства у навчанні іноземної мови аспірантів (ад'юнктів) у нелінгвістичній аспірантурі. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 6(24). С. 823-842.
5. Klaus P. Communication breakdown. California Job Journal. 2010. No 28. P. 1-9.
6. Claxton G., Costa A.L., Kallick B. Hard thinking about soft skills. Educational leadership: Journal of the Department of Supervision and Curriculum Development. N.E.A. 2016. Vol. 73. P. 60–64.
7. 21st Century Skills Assessment. A Partnership for 21st Century Skills e-paper. URL: <https://ru.scribd.com/document/58428809/21st-Century-Skills-Assessment>
8. Fernández-Sanz L., Villalba M. T., Medina J. A., Misra S. A study on the key soft skills for successful participation of students in multinational engineering education. International Journal of Engineering Education [Internet]. 2017. No 33 (6). P. 2061–2070.
9. Освітньо-наукова програма «Право» для підготовки здобувачів освітнього ступеня – доктора філософії – за спеціальністю D8 «Право». Львів: ЛьвДУВС, 2025. 22 с.
10. Зеленська О.П. Програма навчальної дисципліни «Іноземна мова» для підготовки здобувачів освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» галузі знань D Бізнес, адміністрування та право, спеціальності D8 Право. Львів: ЛьвДУВС, 2025. 19 с.

11. Зеленська О.П. Взаємозв'язок проблемного навчання, мислення та мови. Педагогічний альманах. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. С. 26-30.
12. Slavin R.E. Research on Cooperative Learning: an international perspective. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1989. Vol. 33. No 4. P. 231-243.
13. Guilford L., Hoepfner R. The analysis of intelligence. New-York: McGraw Hill, Nakuta, 1971. 514 p.
14. Купчик Л., Літвінчук А., Микитин І. Розвиток креативності здобувачів немовних закладів вищої освіти засобами іноземної мови. *Молодь і ринок*. 2024. № 12 (232). С. 94-100.
15. Зеленська О.П. Навчання аспірантів монологу-міркування на заняттях з іноземної мови у нелінгвістичній аспірантурі. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 10 (12). С. 332-344.
16. Waters B. "A part to play": The value of role-play simulation in undergraduate legal education. *Law Teacher*. 2016. No 50 (2). P. 172-194.

References:

1. Kremen, V.H. (December 28, 2002). *Filosofiya osvity XXI stolittya* [Philosophy of education of the 21st century]. *Osvita Ukrayiny – Education of Ukraine* [in Ukrainian].
2. Rogers, C.R., Freiberg, H.J. (1983). *Freedom to Learn*. New York: Maxwell Macmillan International [in English].
3. Andruschenko, V.P. (2001). *Osnovni tendentsiyi rozvytku vyschoyi osvity na rubezhi stolit* [The main tendencies of the development of higher education at the turn of the century]. *Vyscha osvita Ukrayiny – Higher education of Ukraine, 1*, 11-17 [in Ukrainian].
4. Zelenska, O.P. (2024). *Rol i mistse linhvokrayinoznavstva u navchnni inozemnoyi movy aspirantiv (adyunktiv) u nelinhvistychniy aspiranturi* [The role and place of the linguistic and country studies in teaching a foreign language to the post-graduates taking the non-linguistic post-graduate course]. *Aktualni pytannya u suchasniy nauksi – Urgent problems in modern science, 6(24)*, 823-842 [in Ukrainian].
5. Klaus, P. (2010). *Communication breakdown*. *California Job Journal, 28*, 1-9 [in English].
6. Claxton, G., Costa, A.L., Kallick, B. (2016). *Hard thinking about soft skills*. *Educational leadership: Journal of the Department of Supervision and Curriculum Development. N.E.A., 73*, 60–64 [in English].
7. *21st Century Skills Assessment. A Partnership for 21st Century Skills e-paper*. URL: <https://ru.scribd.com/document/58428809/21st-Century-Skills-Assessment> [in English].
8. Fernández-Sanz, L., Villalba, M. T., Medina, J. A., Misra, S. (2017). *A study on the key soft skills for successful participation of students in multinational engineering education*. *International Journal of Engineering Education [Internet], 33 (6)*, 2061–2070 [in English].
9. *Osvitnyo-naukova prohrama "Pravo" dlya pidhotovky zdobuvachiv osvitnyoho stupenya – doktora filosofiyi – za spetsialnistyu D8 "Pravo" [Educational and scientific program "Law" for training PhD post-graduates in speciality "Law", (2025)*. Lviv: LvDUVS [in Ukrainian].
10. Zelenska, O.P. (2025). *Prohrama navchalnoyi distsypliny "Inozemna mova" dlya pidhotovky zdobuvachiv osvitnyo-naukovoho stupenya "doctor filosofiyi" haluzi znan D Biznes, administruvannya ta pravo, spetsialnosti D8 Pravo [Program of the discipline "Foreign language" for training PhD post-graduates, discipline D Business, administration and law, speciality D8 Law]*. Lviv: LvDUVS [in Ukrainian].
11. Zelenska, O.P. (2017). *Vzayemozvyazok problemnoho navchannya, myslennya ta movy* [Correlation of problem training, thinking and language]. *Pedahohichnyi almanakh – Pedagogical almanac*. Kherson: KVNZ "Khersonska akademiya neperervnoyi osvity" [in Ukrainian].

12. Slavin, R.E. (1989). Research on Cooperative Learning: an international perspective. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 33. 4, 231-243 [in English].
13. Guilford, L., Hoepfher, R. (1971). *The analysis of intelligence*. New-York: McGraw Hill, Hakuta [in English].
14. Kupchuk, L., Litvinchuk, A., Mykytyn, I. (2024). Rozvytok kreatyvnosti zdobuvachiv nemovnykh zakladiv osvity zasobamy inozemnoyi movy [Developing creativity in non-linguistic university students through foreign languages]. *Molod i rynek – Youth and Market*, 12 (232), 94-100 [in Ukrainian].
15. Zelenska, O.P. (2022). Navchannya aspirantiv monolohu-mirkuvannya na zanyattakh z inozemnoyi movy u nelinhvistychniy aspiranturi [Teaching the monologue-reasoning at the foreign language classes to the post-graduates taking the non-linguistic post-graduate course]. *Naukovi innovatsiyi ta peredovi tekhnolohiyi – Scientific innovations and advanced technologies*, 10 (12), 332-344 [in Ukrainian].
16. Waters, B. (2016). “A part to play”: The value of role-play simulation in undergraduate legal education. *Law Teacher*, 50 (2), 172-194.